

# **Η Σύγχρονη Περιβαλλοντικού Ενδιαφέροντος Διάσταση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) και η Σύνδεσή της με τη Βιωσιμότητα και την Ομόλογη Επενδυτική Στάση των Επιχειρήσεων**

Σοφία Ιωαννίδου, Msc in BA, Ακαδημαϊκή Υπότροφος ΠΑΔΑ

## **1. Εισαγωγικά. Η σύνδεση της περιβαλλοντικής διάστασης με την διατηρησιμότητα των οργανώσεων και ειδικότερα των επιχειρήσεων**

Στο σύγχρονο περιβάλλον η υπηρετήση της περιβαλλοντικής διάστασης έχει αναγορευθεί σε στόχο πρώτης σειράς για τις οργανώσεις τόσο του ιδιωτικού όσο και του δημόσιου τομέα. Και τούτο διότι οι οργανώσεις που λειτουργούν στο πλαίσιο δεδομένης κοινωνίας οφείλουν να συνεισφέρουν ως βασικές οργανωτικές μονάδες ό,τι δύνανται στην υπηρετήση των τιθέμενων από την εν λόγω κοινωνία ευρύτερων στόχων και στρατηγικών σε συλλογικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά μπορεί με την υπηρετήση της περιβαλλοντικής διάστασης να επιδιώκεται και το στενά νοούμενο οικονομικό συμφέρον της επιχείρησης. Και τούτο γιατί η βιωσιμότητα και η διατηρησιμότητα της επιχείρησης μπορεί και είναι σύνηθες να συνδέεται και με ειδικές και στενά θεωρούμενες χρησιμότητες και ανάγκες για την επιχείρηση<sup>1</sup>.

## **2. Εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) : έννοια, πεδία**

Η αρχική έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης υπήρξε εξωτερική, εμμέσως και παραπλεύρως ενδιαφέρουσα τις οργανώσεις στο εσωτερικό τους και ιδίως τις ιδιωτικές και περισσότερο συνδεδεμένη με «ηθικά» ζητήματα. Η σύγχρονη θεώρηση είναι ότι αφορά προεχόντως στο εσωτερικό των οργανώσεων, τον ίδιο τον πυρήνα του πεδίου του ρυθμιστικού τους ενδιαφέροντος και ασφαλώς του Δικαίου που τις διέπει.

Έχει ιδιαίτερη σημασία ότι από θεσμούς και φορείς που λειτουργούν στο διεθνές πεδίο και είναι επιφορτισμένοι με τη διαμόρφωση ενός συλλογικού διεθνούς δημοσίου συμφέροντος, εκδηλώνεται έντονο ενδιαφέρον για την δράση των επιχειρήσεων σε διεθνή κλίμακα και για τον επηρεασμό της. Αυτός ο «οιονεί» εποπτικός, με την ευρεία έννοια, ρόλος των εν λόγω θεσμών μπορεί να λαμβάνει τον χαρακτήρα κειμένων καθοδηγητικού χαρακτήρα και εν γένει απεύθυνσης κατευθύνσεων και Οδηγιών για την καλύτερη ένταξη της δράσης των επιχειρήσεων στην κοινωνική σκοπιμότητα. Το εκδηλούμενο ενδιαφέρον για τις επιχειρήσεις από τους φορείς αυτούς μπορεί να είναι είτε σε άμεσο επίπεδο (πχ αύξηση της παραγωγικότητας, βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων λόγω ποιότητας πρώτων υλών και βελτίωσης ανθρωπίνων σχέσεων) είτε σε έμμεσο επίπεδο (βελτίωση εξωτερικής εικόνας, δανειοληπτικής ικανότητας). Πλέον κατά την πιο σύγχρονη θεώρηση της η ΕΚΕ πρέπει να αντιμετωπίζεται όχι ως κόστος αλλά ως επένδυση εν γένει.

---

<sup>1</sup> Γ. Σωτηρόπουλος, Η εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ΕΕμπΔ, 2019, σ.33 Και σε Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, Συλλογικό έργο, Νομική Βιβλιοθήκη, 2024, σελ. 123

### **3. Η παρουσία της κοινωνικής ευθύνης και στις επιχειρηματικές οργανώσεις του Δημόσιου Τομέα**

Πρέπει να επισημανθεί ότι διεθνώς αλλά και στη χώρα μας αναπτύσσεται, κατά τις τελευταίες δεκαετίες, το ενδιαφέρον φαινόμενο της κρατικής επιχειρηματικότητας.

Οι δημόσιες επιχειρήσεις είναι ο σύγχρονος θεσμός που ενσωματώνει την κρατική επιχειρηματικότητα. Είναι ενδιαφέρον ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις διήλθαν από διάφορα στάδια εξέλιξης. Κατά την πρώτη τους εμφάνιση τους είχαμε αφομοίωση θεσμών της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας και ιδίως αυτήν της ανώνυμης εταιρίας αλλά κατά σαφή μετατροπή τους και συνακόλουθη ισχυρή διαφοροποίηση από τους αντίστοιχους θεσμούς του ιδιωτικού δικαίου και ιδίως από τον θεσμό της ανώνυμης εταιρίας στην ακραιφνή του διάσταση. Συν τω χρόνω σημειώθηκε προσέγγιση που οδήγησε σταδιακά σε σχετική εξομίωση με τους ακραιφνείς θεσμούς του ιδιωτικού δικαίου. Αν η ΕΚΕ εντάσσεται ισχυρά πλέον σήμερα στις δράσεις έμμεσα έστω «υποχρεωτικού» χαρακτήρα για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, θα μπορούσε να υποστηριχθεί το ίδιο και προκειμένου για τις δημόσιες επιχειρήσεις.

Είναι γεγονός ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις εξ ορισμού υπηρετούν την κοινή ωφέλεια και γιαυτό γίνεται παγίως δεκτό από τη θεωρία και τη νομολογία ότι υπηρετούν δημόσιο σκοπό. Θα μπορούσαμε λοιπόν να πούμε ότι η ΕΚΕ είναι συμβατή και άρα αναγκαία πολύ περισσότερο από ό,τι για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Και τούτο γιατί στις δημόσιες επιχειρήσεις γίνεται περισσότερο κατανοητό και αποδεκτό το κέρδος να περιορίζεται, λόγω της υπηρετήσης διαφόρων δημοσίων σκοπιμοτήτων. Η διατήρηση της κερδοφορίας θα μπορούσε να θεωρηθεί κεντρικός σκοπός και για τις δημόσιες επιχειρήσεις αλλά αυτό θα μπορούσε να νοηθεί μόνον ως τιθέμενο όριο που συνδέεται με τη διατήρηση της επιχείρησης. Άρα θα αρκούσε για της δημόσιες επιχειρήσεις και μία κερδοφορία μειωμένη, λόγω της καταρχήν υπηρετήσης από αυτές δημοσίων σκοπιμοτήτων. Συνεπώς, στις δημόσιες επιχειρήσεις θα μπορούσε να γίνει ευκολότερα αποδεκτό να στρέφονται σε δράσεις ΕΚΕ και να τις χρηματοδοτούν. Βέβαια θα μπορούσε σε αυτό να αντιταχθεί ότι ήδη από την κύρια δράση των επιχειρήσεων αυτών υπηρετείται η δημόσια ωφέλεια και η δημόσια ανάγκη και ότι η ΕΚΕ αποτελεί το «ισοδύναμο» και την αναγκαία αντιστάθμιση της καταρχήν επιδίωξης του ιδιωτικού συμφέροντος και ειδικότερα του κέρδους από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις που δεν είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν, σε ισοδύναμο βαθμό, ό,τι ακριβώς και οι δημόσιες επιχειρήσεις, διότι αυτές ήδη από την κύρια δράση τους έχουν εξαντλήσει την υποχρέωσή τους για δημόσια συνεισφορά. Υπό η εκδοχή όμως ότι οι δημόσιες επιχειρήσεις για να επιτελέσουν στον σκοπό τους σε ένα περιβάλλον πλήρους ανταγωνισμού και υποχώρησης των δράσεων μονοπωλιακού χαρακτήρα, πρέπει να προσομοιάζουν ολοένα και περισσότερο οργανωτικά και δομικά προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις θα πρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν και αυτές υποχρέωση σημαντικής συνεισφοράς σε δράσεις ΕΚΕ.

#### 4. Η ευρύτερα διεθνής στάση και ρύθμιση (κανονιστική ή διακηρυκτική) στον προσανατολισμό της ΕΚΕ

Η ΕΚΕ<sup>2</sup> έχει περιληφθεί σε διάφορα διεθνή κείμενα, με περισσότερο καθοδηγητικό και διακηρυκτικό χαρακτήρα, στα οποία βέβαια οι περιλαμβανόμενες διατυπώσεις διαφοροποιούνται κατά περίπτωση. Στο διεθνές πεδίο, ελλείψει πλήρων δικαιοπαραγωγικών μηχανισμών και διαδικασιών, δεν συναντάμε κείμενα με άμεσες κανονιστικές συνέπειες και δεσμευτική ισχύ. Παρόλα αυτά τα εν λόγω κείμενα των Οδηγιών δεν στερούνται αναμφίβολα επιδραστικότητας και παράγουν, έστω με έμμεσο τρόπο, τη δικαιολογημένη πρόκληση θέλησης συμμορφώσεως. Χαρακτηριστικό τέτοιο κείμενο είναι οι Κατευθυντήριες Οδηγίες του ΟΟΣΑ. Οι εν λόγω Οδηγίες αναφέρονται σε πολλά ζητήματα στα οποία εκτείνουν τις προτάσεις κοινωνικής επιδράσεως των επιχειρήσεων, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η προστασία των καταναλωτών, η προαγωγή αξιών, όπως αυτή της Επιστήμης. Οι Κατευθυντήριες Οδηγίες συνοδεύονται και από Σημειώσεις, οι οποίες τις εξειδικεύουν και τις επεξηγούν. Τελικός στόχος είναι η επίτευξη κοινωνικής ευημερίας, σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι κατιδίαν χώρες μέλη ή μη του ΟΟΣΑ, ανεξαρτήτως των ρυθμίσεων που έχουν θέσει στο εσωτερικό τους, κατευθύνονται και ενισχύουν τη δράση τους από τις εν λόγω Οδηγίες και περαιτέρω είναι υποχρεωμένες να εγκαθιδρύουν σημεία Επαφής για δράσεις και παροχή σχετικής πληροφόρησης και εν γένει για επίλυση ζητημάτων που τίθενται κατά την εφαρμογή των Οδηγιών. Έτερο πολύ σημαντικό διεθνές κείμενο είναι το Οικουμενικό Σύμφωνο των Ηνωμένων Εθνών. Το κείμενο αυτό, παρότι έχει νομικό χαρακτήρα και προέρχεται από το πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών που παραδοσιακά υποκινεί την παραγωγή δεσμευτικών και με κανονιστικές συνέπειες νομικών ρυθμίσεων, δεν έχει άμεσες κανονιστικές συνέπειες και άμεση δεσμευτικότητα. Το εν λόγω κείμενο περιλαμβάνει αναγνωρισμένες σε διεθνές επίπεδο Αρχές και προσκαλεί σε προσχώρηση με απώτερο στόχο να δημιουργηθεί ένα διεθνές δίκτυο ενδιαφέροντος για ζητήματα αιχμής, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η καταπολέμηση της διαφθοράς, η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και παραγωγής. Κύριο υποκείμενο απεύθυνσης του οποίου επιδιώκεται να προκληθεί η δράση ή η αντίδραση είναι οι επιχειρήσεις. Περαιτέρω το έτος 2011 διетύπωσαν τις κατευθυντήριες Αρχές για τις επιχειρήσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα που εξαίρουν τη σημασία της δράσης των επιχειρήσεων, που αναγορεύονται σε αναγκαίο μοχλό.

Έτερος σημαντικός διεθνής θεσμός είναι ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης, ο οποίος εκπονεί πρότυπα, τα οποία βέβαια δεν είναι υποχρεωτικά στην υιοθέτησή τους, αλλά ο οποίος, ως σημειωθεί, έχει εκπονήσει Πρότυπο που αποβλέπει στην ενίσχυση της ακολουθήσεως από τις επιχειρήσεις στο διεθνές επίπεδο της ΕΚΕ. Το εν λόγω πρότυπο το οποίο έχει τα χαρακτηριστικά ISO 26000 έχει απλώς καθοδηγητική αξία και ενδιαφέρον και δεν καθιερώνει συγκεκριμένες προϋποθέσεις εκπληρώσεως και άρα δεν θέτει υπό ειδικά κριτήρια πιστοποίησης επιχειρησιακές συμπεριφορές. Είναι ιδιαίτερος αξιοσημείωτο ότι δεν δηλώνεται ότι το εν λόγω Πρότυπο προορίζεται

---

<sup>2</sup> Αντί πολλών Ο.-Ε. Αστάρα Επιχειρηματικότητα - Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Ανάπτυξη [Προπτυχιακό εγχειρίδιο]. Κάλλιπος, Ανοικτές Ακαδημαϊκές Εκδόσεις, 2023, <http://dx.doi.org/10.57713/kallipos-326>

μόνον για τις ιδιωτικές επιχειρήσεις αλλά και για τις οργανώσεις του Δημόσιου Τομέα, δηλαδή τόσο αυτές της κεντρικής διοίκησης όσο και της τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς επίσης και για οργανώσεις εθελοντικού χαρακτήρα. Τούτο επιβεβαιώνει ότι η ΕΚΕ δεν αποτελεί προνομιακό πεδίο για τις οργανώσεις του Ιδιωτικού Τομέα, αλλά επεκτείνεται και στις οργανώσεις του Δημόσιου Τομέα, με προεξάρχουσες τις δημόσιες επιχειρήσεις. Οι τομείς ενδιαφέροντος είναι ιδίως τα ανθρώπινα δικαιώματα, το περιβάλλον, οι εργασιακές σχέσεις, η προστασία καταναλωτή και άλλοι τομείς που εντάσσονται στη έννοια της Διακυβέρνησης.

Επίσης η τριμερούς προέλευσης Δήλωση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την προσφορά αξιοπρεπούς εργασίας σε όλους, με κατάλληλη επίδραση, προς την ως άνω κατεύθυνση, στην οικονομική και κοινωνική διάσταση. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ) φαίνεται ότι επιλέγει τις πολυεθνικές επιχειρήσεις ως συμπληρωματικό όχημα, μαζί και με τους κλασσικούς αποδέκτες, των κατευθύνσεων που δίδει για την εισαγωγή δράσεων, που κατευθύνονται προς την ενίσχυση της κοινωνικής κατεύθυνσης.

## **5. Η σύγχρονη αντίληψη για την ΕΚΕ ως μετάθεση ενός κατεξοχήν δημόσιου ρόλου στις ιδιωτικές επιχειρήσεις**

Η έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος στο διεθνές πεδίο προώθησης και επιβολής κοινωνικών στόχων, όπως ιδίως είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οδηγεί αναπόδραστα στην μετάθεση της επιδίωξης αυτών των στόχων σε υποκείμενα που είναι δυνατόν να κινητοποιηθούν προς αυτήν την κατεύθυνση και αυτά είναι προεχόντως οι επιχειρήσεις.

Η αδυναμία τόσο των διεθνών θεσμών να κινητοποιηθούν στο διεθνές πεδίο, όσο και των κρατών που αποτελούν τα κατεξοχήν «δημόσια» υποκείμενα, οδηγεί στην υποκατάσταση αυτών. Η ιδιωτικοποίηση της υλοποίησης λοιπόν κατεξοχήν δημοσίων σκοπιμοτήτων είναι μία σύγχρονη τάση που εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πλαίσιο υποκατάστασης. Αυτό έρχεται να καλύψει ένα αδιαμφισβήτητο κενό που διαπιστώνεται στην οργανωτική διάσταση από πλευράς κατεξοχήν δημοσίων φορέων. Το κίνημα πάντως της ΕΚΕ ούτως ή άλλως αφορά κατεξοχήν στις επιχειρήσεις.

Τα παραπάνω έχουν σημαντική επίπτωση στην θεώρηση της κρατικής δράσης και της δράσης των επιχειρήσεων γενικότερα εν σχέσει με επιδίωξη κοινωνικών στόχων. Οι παραδοσιακοί ρόλοι μεταλάσσονται. Πλέον για διάφορους λόγους οι επιχειρήσεις επωμίζονται ευθύνες που άλλοτε ανήκαν αποκλειστικά στο κράτος. Τούτο ιδίως συμβαίνει πάντως εν όψει της αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, όπου και τίθεται το ζήτημα της καλούμενης κλιματικής εταιρικής ευθύνης<sup>3</sup>. Οι λόγοι ανάγονται στο ίδιο το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις διαθέτουν περισσότερο την τεχνογνωσία τους μηχανισμούς και τα μέσα για τον περιορισμό των κλιματικών επιπτώσεων. Επιπλέον είναι αυτές που έχουν και το ηθικό βάρος να το κάνουν αφού είναι αυτές που μολύνουν

---

<sup>3</sup> G. Bachmann, Zielsetzung und Governance von Unternehmen im Licht der Klimaverantwortung, ZHR 187(2023), σ.168.

το περιβάλλον<sup>4</sup>. Συνακόλουθα η θέση των σχετικών κανόνων του περιβαλλοντικού δικαίου σχετικοποιείται<sup>5</sup>.

## **6. Η ευρωπαϊκή στάση και ρύθμιση (κανονιστική και διακηρυκτική) και οικονομική-επενδυτική στήριξη και η σύνδεση της νέας αντίληψης με την Πράσινη Συμφωνία**

Η Οδηγία 2014/95/ΕΕ<sup>6</sup> συνιστά ένα ευρωπαϊκό νομοθετικό κείμενο μεγάλου ενδιαφέροντος και πρωτοτυπίας το οποίο έχει ως αποδέκτες μεγάλες επιχειρήσεις ορισμένου μεγέθους<sup>7</sup>. Η υποχρέωση που καθιερώνει είναι η σύνταξη και δημοσιοποίηση<sup>8</sup> μίας Κατάστασης μη χρηματοοικονομικού χαρακτήρα που παρέχει πληροφορίες για ζητήματα προεχόντως περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος αλλά και σχετιζόμενα με προστασία θεμελιωδών δικαιωμάτων και εργασιακών σχέσεων και την αντιμετώπιση ενδεχομένων συνθηκών διαφθοράς. Η εν λόγω Κατάσταση δεν συνιστά μία κλασσική χρηματοοικονομικής αποτύπωσης Κατάσταση αλλά μίαν τέτοια που περιλαμβάνει περιγραφή της στάσης της επιχείρησης, με την εφαρμογή αντίστοιχων πολιτικών και της αποτίμησης της εφαρμογής τους, των δυσχερειών και εμποδίων που συναντούν, της επιμέλειας που επιδεικνύει η επιχείρηση και συνολικά του βαθμού της αποτελεσματικότητας της επιχείρησης στα ζητήματα αυτά. Η εν λόγω δημοσιοποίηση κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική, διότι η επιχείρηση οφείλει να τεκμηριώνει την αποτελεσματική σύνδεση και συσχέτιση της επιδίωξης των κλασσικών επιχειρηματικών επιδιώξεων, που είναι η επιδίωξη κέρδους και η υπό στενή έννοια υπηρετήση του οικονομικού συμφέροντος των μετόχων, με την συλλογικής και κοινωνικής διάστασης επιδίωξη της προστασίας του περιβάλλοντος.

## **7. Η ΕΚΕ ως επένδυση και η Περιβαλλοντική Κοινωνική Διακυβέρνηση (ESG)**

Όρος κλειδί για την θεώρηση της ΕΚΕ ως Επένδυσης είναι ο διεθνής όρος Περιβαλλοντική Κοινωνική Διακυβέρνηση (ESG). Ο όρος αυτός διαμορφώνεται από τρεις όρους των οποίων τα ακρωνύμια χρησιμοποιεί: Environmental, Social, Governance. Ο όρος αυτός, αν και διατυπώνεται με σχετικά γενικεύοντα και ασαφή τρόπο, εν τέλει σήμερα έχει προσλάβει ιδιαίτερη βαρύτητα, λόγω της σημασίας και του επίκαιρου ενδιαφέροντος των αντιστοιχίσεών του. Η πλέον σημαίνουσα ίσως αντιστοιχίση είναι αυτή με την έννοια της ΕΚΕ<sup>9</sup>. Ο παραπάνω όρος πάντως

<sup>4</sup> Ν. Βερβεσός, Η κανονιστική συμμόρφωση επί θεμάτων ESG, Εισήγ. σε 31<sup>ο</sup> Συνέδριο Εμπορ. Δικαίου: Το περιβάλλον, η κοινωνία και η εταιρική διακυβέρνηση, σ.231.

<sup>5</sup> Η ασάφεια των ορίων δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου εντείνεται και πλέον αμφισβητείται περισσότερο και εξ αυτού του λόγου η σκοπιμότητα της διάκρισης.

<sup>6</sup> Η εν λόγω Οδηγία τροποποίησε την Οδηγία 2013/34/ΕΕ.

<sup>7</sup> Με αριθμό εργαζομένων άνω των 500 και άλλες πρόσθετες ποσοτικές προϋποθέσεις

<sup>8</sup> Για την μη δημοσιοποίηση των εν λόγω πληροφοριών με την κατά τα ανωτέρω καθιερώνεται μάλιστα ευθύνη των Διοικήσεων των νομικών προσώπων βλ. ειδικότερα και Roth- Mingram, Corporate Social Responsibility(CSR)durch eine Ausweitung der nichtfinanzilten Informationen von Unternehmen, NGZ, 2015,1343 επ.

<sup>9</sup> Προβάλλονται και άλλες όπως χρέος των επιχειρήσεων να εισφέρουν σε έναν καλύτερο κόσμο και η ακολούθηση επεξεργασμένων προτύπων για περιβαλλοντικά ευαίσθητες επενδύσεις.

αμφισβητείται ως προς την αποτελεσματικότητά του και από άλλους επιδοκιμάζεται η πραγματική σημασία και η αποτελεσματικότητά του.

Ο ΟΗΕ ιδίως μετά το 1980 εκδήλωσε μία έντονη δυσπιστία έναντι των πολυεθνικών επιχειρήσεων στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης. Η αντίληψη αυτή έτεινε στο ότι αν αφεθούν οι πολυεθνικές επιχειρήσεις, χωρίς μηχανισμούς και διαδικασίες ανασχεσης του εξ ορισμού επιθετικού ρόλου τους, δεν θα μπορούσε να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ ανεπτυγμένων και μη χωρών του κόσμου<sup>10</sup>. Το έτος 1998 σημειώνεται αντιστροφή αυτής της αντίληψης και πλέον, ίσως με τη συνειδητοποίηση της αδυναμίας συγκροτήσεως διαδικασιών παγκόσμιας διακυβέρνησης, εκφράζεται από τον καινοτομικό Γ.Γ. Γραμματέα του ΟΗΕ Κόφι Ανάν που πρότεινε τον ως άνω όρο ο οποίος εκφράζει μία διαμετρικά αντίθετη προς την προκάτοχό της αντίληψη<sup>11</sup>. Περαιτέρω, δε έκανε την πρόταση ενός σχετικού νέου «Παγκόσμιου Συμφώνου». Κατά το Σύμφωνο αυτό, τα κενά που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση πρέπει να καλυφθούν από μίαν οργανωμένη αντίδραση σε αυτήν, η οποία θα πρέπει να εκφράζεται με τον σεβασμό στα θεμελιώδη και ιδίως τα εργασιακά δικαιώματα και τα δικαιώματα στην προστασία του περιβάλλοντος, που θα πρέπει να έχει πλέον ως βασικό υποκείμενο ενεργήσεως τις ίδιες τις επιχειρήσεις. Οι τελευταίες πρέπει να δεσμευθούν στην ακολούθηση σχετικών προτύπων που επιβάλλεται να διαμορφωθούν. Στην έκκληση για προθυμία των επιχειρήσεων αντιπροτείνεται από τον ΟΗΕ η καταβολή προσπαθειών ενσωμάτωσης των συμφωνούμενων αξιών και αρχών.

Ο όρος ESG εκδηλώνεται εξειδικευόμενος σε διάφορα ειδικότερα πεδία. Αυτά είναι ιδίως της Επενδυτικής Ανάλυσης, της Διαχείρισης Κινδύνων και της Βιωσιμότητας.<sup>12</sup> Ειδικότερα η επενδυτική ανάλυση μπορεί να περιλαμβάνει παράγοντες σχετικά με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραγόντων, καθώς και παράγοντες κοινωνικών ζητημάτων και τέτοιων διακυβέρνησης και όλα αυτά με μίαν ολιστική θεώρηση, η οποία περιλαμβάνει και την βιωσιμότητα και σωρευτικά την επενδυτική ελκυστικότητα. Όλα τα ως άνω βέβαια δεν μπορεί παρά να συγχωνεύονται στο πλαίσιο μίας συνολικής επενδυτικής ανάλυσης.

Η Διαχείριση Κινδύνων αφορά σε παντοίου είδους κινδύνους που μπορούν να ενεργοποιηθούν σε οποιοδήποτε επίπεδο, στην αβέβαιη πραγματικότητα που βιώνουμε στον σύγχρονο κόσμο και που θα μπορούσαν να περιορίσουν αφενός την κερδοφορία και αφετέρου τη βιωσιμότητα.

Περαιτέρω, ο όρος της βιωσιμότητας συνδέεται με την ΕΚΕ και με την ποιο εξελιγμένη έννοια της sustainability. Η ΕΚΕ είναι μία ευρύτερη έννοια που σημαίνει την αυτοπροαίρετη συμμόρφωση της επιχείρησης με ηθικούς κανόνες που προάγουν την κοινωνία. Η διατηρησιμότητα και βιωσιμότητα σημαίνει την διαφύλαξη των πόρων

---

<sup>10</sup> Αυτή η αντίληψη αποτυπώθηκε στην προσπάθεια σύνταξης Κώδικα Δεοντολογίας για τις Πολυεθνικές Επιχειρήσεις που πάντως δεν οιδήγησε σε αποτελέσματα.

<sup>11</sup> G.C.C.A. Junne, international Organisations in a period of Globalization: new problems of legitimacy σε τόμο με επιμ.. J. M. Couicaud, V. Heiskanen, The legitimacy of international Organisations, United Nations University Press, 2001.

<sup>12</sup> Μ.Μ. Παπαντώνη, εταιρική κοινωνική ευθύνη(ΕΚΕ) και ESG, Εισήγ. σε 31<sup>ο</sup> Συνεδριο Εμπορ. Δικαίου: Το περιβάλλον, η κοινωνία και η εταιρική διακυβέρνηση, σ. 196 επ.

για τις μελλοντικές γενεές, με λήψη υπόψη αναπόδραστα και της οικονομικής βιωσιμότητας.

Η σε αδρές γραμμές ανάλυση των πεδίων που προηγείται καταδεικνύει ότι η, κατά τα ανωτέρω, δράση των επιχειρήσεων δεν είναι πλέον απλώς επίκληση σε φιλόανθρωπα αισθήματα και αξίες αλλά ανάγεται και σε επενδυτικές επιδιώξεις, υπό άλλους πάντως εν σχέσει με τους παραδοσιακούς όρους και προϋποθέσεις. Και όλα αυτά με την πλήρη ενσωμάτωση των επενδυτικών φιλοδοξιών των επιχειρήσεων και με αυστηρή συνεκτίμηση της οικονομικότητας, δηλαδή των βιώσιμων οικονομικών αποτελεσμάτων.

## 8. Σύνοψη - Συμπεράσματα

- i. Η ΕΚΕ άλλοτε συνιστούσε έννοια η οποία συνδεόταν με εξωτερικά ζητήματα και επίσης ένα είδος κοινωνικής «παραχωρήσεως» των οργανώσεων. Σήμερα η θεώρηση αυτή έχει αλλάξει και πλέον θεωρείται ότι αφορά στο εσωτερικό των οργανώσεων και στην ιδία την διατηρησιμότητα και βιωσιμότητά τους. Επίσης, ενώ άλλοτε συνιστούσε κάτι προαιρετικό και αυτοπροαίρετα προσφερόμενο, σήμερα η ΕΚΕ συνιστά κάτι λιγότερο ή περισσότερο άμεσα επιβαλλόμενο για την επιβίωση της επιχείρησης και υπό την έννοια αυτή θεωρείται επένδυση.
- ii. Η ΕΚΕ δεν αποτελεί πλέον, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στο παρελθόν μίαν αποκλειστικότητα των οργανώσεων του Ιδιωτικού Τομέα, αλλά υπάρχει και στις σύγχρονες οργανώσεις του Δημόσιου Τομέα. Με δεδομένο ότι ο Δημόσιος Τομέας έχει επιδιώξεις δημοσίου σκοπού και κοινωνικού και ευρύτερα νοούμενου δημοσίου συμφέροντος, έχει την ΕΚΕ περισσότερο, θα λέγαμε, «ενσωματωμένη» στις οργανώσεις του. Παρόλα αυτά πρέπει να θεωρείται ότι επιβάλλεται σήμερα ως κάτι αυτοτελές και «προστιθέμενο» και προκειμένου για τη δράση των δημοσίων οργανώσεων.
- iii. Η σχετική διεθνής στάση, ιδίως από πλευράς διεθνών οργανισμών, και με βάση προερχόμενα από αυτούς διακηρυκτικά κείμενα, έχει επιβληθεί σήμερα η ΕΚΕ. Η εν λόγω επιβολή έχει μίαν πρωτοτυπία, γιατί συνήθως τα διακηρυκτικά κείμενα δεν παράγουν, κατά την έκδοσή τους, κάποιου έστω βαθμού υποχρεωτικότητας. Περαιτέρω οι επιχειρήσεις, ελλείψει άλλων αποτελεσματικών υποκειμένων, υιοθετεί πλέον ως ανάγκη την ΕΚΕ. Για να συμβεί βεβαίως αυτό οι επιχειρήσεις έχουν πεισθεί ότι η ΕΚΕ παράγει σημαντικές, κατά τα ανωτέρω, χρησιμότητες και για τις ίδιες.
- iv. Με την παρεμβολή της έννοιας της ESG, η ΕΚΕ προσλαμβάνει μίαν άλλη βαρύτητα και σημασία από αυτήν που είχε στο παρελθόν. Στο πλαίσιο αυτό προβάλλει ως υποσύνολο εμπεριεχόμενο σε αυτήν η ΕΚΕ. Συνδέεται με τη διακυβέρνηση ευρύτερα νοούμενη, τη βιωσιμότητα, την διάσταση της προστασίας θεμελιωδών και ιδίως εργασιακών δικαιωμάτων, την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραγόντων και παραγόντων κοινωνικών και όλα αυτά σε μίαν ολιστική θεώρηση η οποία περιλαμβάνει και την βιωσιμότητα εν γένει και σωρευτικά και την επενδυτική ελκυστικότητα, προβάλλοντας πλέον σήμερα και ως επενδυτική ευκαιρία.